

Poncij Pilat,

oskrbnik Judeje in sodnik Jezusa, Izveličarja sveta.

(Zgodovinska studija. — Spisal dr. Jos. Lésar.)

„Trpel pod Poncijem Pilatom“, izgovarjamo kratko v veri in se spominjamo s temi besedami onega moža, ki je obsodil našega Gospoda v trpljenje in smrt.

Nedolžno dete, ki je komaj dobro začelo umevati, ki se je naučilo prvih molitvic, izgovarja z imenom Gospoda našega tudi že ime Poncija Pilata. Morda nobenega nevernika ime ni kristijanom bolj znano nego ime najnesrečnejšega diplomata in najkrivičnejšega sodnika, rimskega oskrbnika v Judeji za Kristusove dōbe. Dasi pa je znano celemu krščanskemu svetu ime Pilatovo, vendar jih je le malo, ki bi kaj več vedeli o osebi tega tako glasovitega moža. Zato ne dvomim, da ustrežem veliki večini dragih čitateljev „Dom in Svet“-a, če jim ob kratkem pojasnim, kdo je bil Poncij Pilat, kakšno je bilo njegovo delovanje in kakšno plačilo je dosegel za svoje ravnanje. Sodim, da jih bode ta spis kolikor toliko tudi potrdil v krščanskem prepričanju, ali vsaj spomnil hudega trpljenja in izveličalne smrti Jezusove.

* * *

Poncij Pilat (Pontius Pilatus) je bil oskrbnik Judeje ob času Gospodove smrti.

Kralj Herod Véliki je bil razdelil kraljestvo svoje med tri sinove: Arhelaja, Heroda Antipa in Filipa. Arhelaj je vladal v Judeji, Samariji in Idumeji z naslovom ljudskega vladarja (ἐθνάρχης Volksfürst), Herod Antipa v Galileji in Pereji z naslovom četrtnika ali četrtnega kneza (τetrάρχης, Vierfürst, Viertelfürst), in Filip v Itureji z istim naslovom. — A že deseto leto vlade svoje, l. 6. krščanske dōbe, je bil Arhelaj po rimskem cesarju Avgustu odstavljen in poslan v pregnanstvo v Vienno v Galiji, sedanji Vienne na južnem Francoskem.

Dežela njegova, t. j. Judeja, Samarija in Idumeja, je prišla pod neposredno rimsko vladno. Združila se je namreč s Sirijo, kjer so gospodovali cesarski namestniki. Razven teh namestnikov pa sta dobili Judeja in Samarija še posebne gospodarje, oskrbnike ali prokuratorje (procurator, ἐπίτροπος, Landpfleger) imenovane. Bili so navadno obubožani rimski vitezi ali drugi nižji plemenitaši, katerim se je tako ponudila prilika, pridobiti si zaslug, stanu primernih častij in imetja. Sirskim namestnikom so bili oskrbniki podložni le toliko, da so oni imeli pravico in dolžnost ukreniti kaj potrebnega tedaj,

kadar ti niso izpolnili svoje dolžnosti, ali v kaki sili, ko si oskrbniki niso znali ali mogli pomagati sami. Stolovali so oskrbniki v Cezareji Palestinski, ob srednjem morju ležeči, nekdanjem Stratonovem stolpu; k imenitnim judovskim praznikom pa so prihajali v Jeruzalem, kjer so se zbirale velikanske množice ljudij, da so takoj v kali lahko zatrli slučajne nemire in hitro odpravili kakšne nerednosti ter da so zvrševali sodno oblast.

Od l. 6.—41. je imela samo Judeja, Samarija in Idumeja rimske oskrbnike, ker sta v drugih delih svete dežele še vladala Herodova sinova Herod Antipa do leta 39. in Filip do l. 41. po Kr. Od leta 44. do začetka rimsko-judovske vojske, t. j. do l. 66., pa so rimski oskrbniki upravljali vso sveto deželo.

Oskrbniki prve dōbe so bili Koponij (Coponius) od leta 6. do 9.; Marko Ambivij (Marcus Ambivius) od l. 9. do 12.; Anij Ruf (Annius Rufus) od l. 12. do 15.; Valerij Grat (Valerius Gratus) od leta 15. do 26.; Poncij Pilat (Pontius Pilatus) od l. 26. do 37.

Trdnih poročil o domovini in družini Poncija Pilata sicer nimamo, po imenu njegovem pa smemo trditi, da je bil iz starega samniškega rodú, kateremu se je porodilo več rimskih senatorjev in ljudskih tribunov. Poznan je L. Poncij Akvila, prijatelj Ciceronov in zarotnik med morilci Cezarjevimi.¹⁾ Tudi rojstvenega leta njegovega ni moči natančno določiti.

Kot rimski vitez se je posvetil vojaškemu stanu. Služboval je v zadovoljstvo predstojnikov. Predno je šel za oskrbnika v Judejo, oženil se je s Klavdijo Prokulo (Proklo), ki je bila plemenitega rimskega rodú. Kakor mnoge druge plemenite gospe v tistih časih, zanimala se je tudi Klavdija Prokula za judovsko vero in narodne šege izvoljenega ljudstva. Pozneje je postala baje kristijana in živela jako pobožno. Nezedinjena grška cerkev jo prišteva celó svetnicam in praznuje njen spomin dné 27. vinotoka.

Ko je Poncij Pilat nekako sredi l. 26. po Kr. po ukazu cesarja Tiberija (l. 14. do 37. po Kr.)

¹⁾ Kar moremo gledé na dom in rod Poncija Pilata gotovega trditi, označil je ob kratkem Calmet v slovarju (Dictionarium historicum, Venetis, 1726, II., pag. 165) tako-le: „Pontius Pilatus, cujus genus et patria latent, quamvis Romanus vel saltem Italus vulgo credatur“, t. j. Poncij Pilat, čegar rod in domovina sta nam neznana, če tudi v obče verujejo, da je bil Rimljan ali vsaj Italec.

nadomestil Valerija Grata, ni došel naravnost v Jeruzalem, slavno mesto Davidovo, ampak v krasno Cezarejo Palestinsko, ki je bila pozidana na nekem zemskem stegnu sredozemskega morja. Prej je stal na tem kraju stolp ali grad nekega Grka Stratona. Ta kraj je bil izpremenil kralj Herod Vel. z ogromnimi stroški v luko ali ladijestajo ter jo imenoval na čast rimskemu cesarju Avgustu — Cezarejo, cesarsko mesto. Hotel pa je kmalu tudi Jeruzalemčanom javiti, da je prišel v deželo nov gospodar. Pa kako?

Prejšnji oskrbniki so ostro pazili, da njih vojaki niso prestopali jeruzalemskega obzidja z bojnimi znamenji, na katerih je bila cesarjeva podoba, ker bi bili s tem žalili judovsko vero. Judom je bilo namreč prepovedano imeti podobe, da bi se lože obvarovali malikovalstva. (Prim. V. Mojzesovo knj. 4, 15 nasl.) Zato so jih za rimskih časov v oči bôdile cesarske podobe na denarjih in bojnih znamenjih. Cesarskih podob na denarjih se niso mogli ubraniti (Mat. 22, 20; Mark. 12, 16; Luk. 20, 24), ker se srebrni in zlati denarji niso kovali v Judeji. Bakreni denarji pa, ki so se kovali v Judeji, niso imeli tudi za časa rimske vlade in Herodijancev nobene človeške podobe, ampak le cesarjev napis in prav nič izpodtakljiva znamenja. Iz istega vzroka so bili Judje tudi proti bojnim znamenjem s cesarjevo podobo in dosedanji vojvode in oskrbniki so skrbeli, da tudi v tem obziru niso žalili Judov. Rabili so namreč pri svojih četah le bojna znamenja brez podob. Pilat pa je ukazal posadki, v Jeruzalem namenjeni, naj pride v mesto po noči z bojnimi znamenji, na katerih je bila pritrjena v podobi medaljona cesarjeva podoba. Ko je bilo ljudstvo to zvedelo, drlo je v velikih gruclah nad Pilata v Cezarejo ter klečé od njega zahtevalo glasnim krikom pet dnij in pet nočij, naj odstrani pohujšanje. Šesti dan ukaže Pilat užaljenim Judom, naj se zberó v tekališču, kamor je bil postavljen tudi jeden oddelek vojakov. Ko Judje tudi tu ponavljajo svojo prošnjo, oziroma pritožbo, ukaže vojakom, naj jih obkrožijo z golimi meči. Potem jim pa zapre: „Če ne sprejmete v mesto cesarjevih podob, dam vas vse pomoriti.“ Ali Judje ostanejo stanovitni: razgalijo vratove in pleča ter izjavijo, da hočejo rajši umreti, nego privoliti, da se skruni njih vera. Take stanovitosti se Pilat ustraši in takoj sporoči jeruzalemskim vojakom, naj iz mesta spravijo izpodtakljiva bojna znamenja.

Judovski veljaki so se na to sicer mirnim potem razšli, ali njih verska in narodna čast je bila globoko užaljena, in občutljiva srca niso mogla takoj pozabiti tega razžaljenja.

* * *

Jedna napaka ne zmordí človeka, pravi pregovor. Tudi Pilata še ni zmordil poučljivi dogodek v Cezareji. Storil je nekaj, kar je bilo še bolj nepremišljeno, dasi nam dogodek jasno priča, kako bistro oko je imel kot vojskovodja in kakšne dušne zmožnosti za velika podjetja. Jel je namreč graditi jeruzalemski vodovod. Ni sicer dognano, kateri vodovod misli Jožef Flavij, ki nam opisuje dogodek: ali oni od Salomonovih ribnjakov južno od Betlehema, ali vodovod iz potoka Bela do Jeruzalema. Ta potok se izliva v morje na desni strani od Karmela. Iz peska, katerega so dobivali v njegovi strugi, napravili so neki Feničani prvo steklo. Brez dvoma je bil to velikansk in ob enem duhovit načrt. Kaj pa je Pilat ž njim namerjal? Gotovo je hotel Jeruzalem oskrbeti z dobro pitno vodo? Kaj še! V Jeruzalemu je bilo tistikrat dovolj vode. V znak te obilnosti in v zahvalo do Jehove je duhovnik v praznik šotorjev nesel v slovesni procesiji v zlati ponvi iz vrelca Siloe zajete vode v tempelj na Moriji ter jo razlil ob robu žgavnega oltarja. Drugi nagibi so morali biti odločilni za tako dragoceno podjetje. Morda je spoznal Pilat iz onega prej opisanega pretenja v Cezareji, kaj bi se mu utegnilo primeriti kdaj v Jeruzalemu. Strabon spričuje, da je bil Jeruzalem in posebej trdnjava dovolj preskrbljena z vodo, da bi je pa utegnilo nedostajati v kakšni vojski oblegovalcem. Po tem lahko umevamo, kaj je bil namerjal Pilat. Tudi Judje so kmalu umeli, in oskrbnik je tudi dobro vedel, da se bodo judovski veljaki temu podjetju upirali z vsemi močmi. Judje so iz početka sicer molčali in le tiho pa nezaupno ogledovali pričeto delo. Ko pa je hotel Pilat stroške tega vodovoda plačevati z bogatim tempeljskim zakladom, torej z Bogu darovanim, svetim denarjem, tedaj so se mu uprli javno. Ko je bil namreč nekoč prišel v Jeruzalem, obkroži ga kričéča in pritožujoča se množica. A zvedel je bil za nameravani upor že prej. Zato je bil ukazal vojakom, naj se preoblečeni v meščansko obleko s poleni in palicami pod dolgo, do tal segajočo obleko, pomešajo med razburjeno množico, ki je bila prišla pritoževati se pred Pilatovo stanovanje. Orožje je bil vojakom prepovedal zato, da jih ljudstvo ni spoznalo. Iz početka je množica kričé tožila in prosila, naj ne trosi svetega denarja v posvetne namene. Ko pa je začela Pilatu zabavljati in ga sramotiti, dá poslušnim vojakom dogovorjeno znamenje. Preoblečeni vojaki so izvlekli izpod obleke skrita polena in kole ter neusmiljeno udrihali po razburjeni množici. Veliko Judov so tako pobili. Upor proti vodovodu, ali bolje proti plačevanju stroškov za vodovod iz svetega denarja tempeljskega, je sicer ponehal,

zato pa se je tembolj povečalo sovraštvo Judov proti Pilatu. In ni čuda, zakaj to ravnanje je bilo prav tako nemodro, kakor sovražno ljudstvu in njegovi veri. Vsak drug rimski uradnik na Pilatovem mestu bi se bil skrbno varoval, dotikati se svetega, božjega, t. j. Bogu darovanega denarja.

* * *

Že iz teh dveh dogodkov lahko sklepamo, da so bili Judje jako nezadovoljni s Pilatovim oskrbništvom. Nezadovoljnost se je pogostokrat javljala v nemirih, iz katerih se je polagoma izcimila rimsko-judovska vojska.¹⁾ Ta nezado-

¹⁾ Sovraštvo Judov zoper Rimljane je bilo tako staro, kakor rimska nadvlada nad njimi, namreč od l. 63. pr. Kr., ko je bil Pompej premagal Aristobula II., zasedel Jeruzalem in tempelj ter naložil Judom davek. Menili so namreč, da se ljudstvu Jehovinemu ne spodobi, da bi ga vladala kakšna tuja oblast. („Μόνον ἡ γερμανία καὶ θεοπότιον τὸν Θεὸν ὑπελάμβανον.“ Jos. Flav. Ant. XVIII, 1, 6. — Prim. Jan. 8, 33.) Zato so tudi menili, da jim ni dovo-

ljnost se je sedaj kazala očitneje, to pa zato, ker so se bili Judje, svesti si nekdanje veličine, v tem času prepričali, da se njih narodna samostojnost bliža poginu. Drugi vzrok je pa bila drzna silovitost Pilatova. Kot rojen in vzgojen Rimljan ni imel potrebnega razuma za judovsko vero, šege, njih mišljenje in teženje. Poznal je sicer judovski značaj, njih zvitost in neprijaznost do bližnjika, zlasti inorodca; ni pa umeval njih vere, njih postav, pa tudi ne njih političnega mišljenja in hotenja, kar bi mu bilo kot političnemu uradniku neizogibno potrebno. Ta nedostatek pa je hotel nadomestiti z nepopisljivo svojevolskostjo. Značilno za njegovo svojevolskost in svojeglavnost je tudi ono evangelijsko: „Α γέγραφα, γέγραφα!“ „Kar sem pisal, sem pisal!“ (Jan. 19, 22.) (Konec.)

Ijeno plačevati davka cesarju, o čemer se prepričamo tudi iz znanega vprašanja: „Ali se sme davek dajati cesarju ali ne?“ (Mat. 22, 17.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige družbe svetega Mohorja.

Naše škodljive rastline v podobi in besedi. Opisal M. Cilenšek, prof. na deželni gimnaziji v Ptuj. Izdala in založila Družba svetega Mohorja v Celovcu. II. snopič. 8°. Str. 129—288. — Lani je podal cenjeni pisatelj prvi snopič te slovenskemu narodu prepotrebne knjige, letos daje drugega. V tem snopiču nadaljuje opis posameznih rastlin, škodljivih človeku in domači živini. „Dom in Svet“ je pohvalil prvi snopič, tudi drugi je vreden, da ga priporočamo. Opis posameznih rastlinskih vrst je pravilen, semtertje celo strogo znanstven. Razkladanje in pojasnjevanje je mično. G. pisatelj se je trudil za zanimivost in vpletel marsikatero drobnost, ki kratkočasi bralca. Jezik je dober, gladek brez umetnega zavijanja. Razna imena posameznih rastlin nam bodo vrlo služila, da obogatimo rastlinsko nazivalo. Opisovanje rastlin nam pojasnjujejo večinoma primerne slike.

Raznovrstno in zanimivo tvarino čitajo s posebnim veseljem zlasti oni, ki želé širiti si duševno obzorje in množiti znanje o povsem zanimivi prirodi. Gledé na vsebino bi se utegnili zaslediti pač nekaj nedostatkov; ali ti ne morejo knjigi omajati pripoznane veljave. Omenimo naj le, da je g. pisatelj prezrl več škodljivih rastlin, s katerimi se zdravi kranjski in goriški Slovenec n. pr.: metliko, zlati klobuk, tičji dresen, itd. Škodljive učinke nekaterih rastlin slika pisatelj s pretemnimi barvami, n. pr. bukev. Srednja pot je tudi tukaj najboljša. Poleg drugih stvari nam ni vseh priporočani pri-

pomoček zoper davico na strani 261. Znano je, da treba karbolovo kislino rabiti prav previdno, zlasti pri otroku, ki ima še rahlo, jako občutljivo kožico. Karbolova kislina vpliva tu naravnost škodljivo, bodisi mati pri nasvetovanem delu še tako izurjena. Kar utegne rabiti uspešno spreten zdravnik, to je v roki prestrašene matere — meč brušen na dve strani. Znani so nam premnogi slučajji škodljivih nasledkov prezgodnjega lečenja bolezni v grlu s karbolovo kislino. Obče znani zdravniki priporočajo za izpiranje vnetega grla mešanico jedne tretjine vinskega cveta in dveh tretjin čiste vode. Ta zdravstveni pripomoček vsaj ne oškoduje nežnih organov.

X. Y.

Knjige „Matiče Slovenske“ za leto 1893.

Letopis Matice Slovenske za leto 1893. Uredil Anton Bartel. Založila in izdala Matica Slovenska. V Ljubljani. Natisnila „Narodna Tiskarna“. 1893. Str. 306. Cena 1 gld. — Letošnji „Letopis“ nam prinaša pet spisov kaj raznovrstne vsebine. „Iz narodne zakladnice“. Nabral po Beli Krajini Janko Barlè. Nabiralec tega narodnega blaga nam je že znan kot marljiv pisatelj. S to razpravo je vstopil v kolo onih mož, ki so se trudili, da bi dvignili iz teme narodno besedišče in je oteli pozabljivosti. Znane so zbirke Jak. Volčiča, Frana Erjavca, dr. Štreklja, Iv. Šašlja, in dr. Janko Barlè se jim pridružuje kot vreden drug. Spis se deli v štiri razdelke in sicer: I. Besede (str. 1—43). II. Lastna imena domače živine (43—48). III. Pregovori (48—52). IV. Reki (52—57). Ko prebiramo to zbirko, prepričujemo se, da je res, kar trdi na-

namnožilo, domači duhovniki niso bili več kos vsem duhovnim dolžnostim. Zato je bilo potrebno, da so tu pa tam nastavili stalne in samostojne duhovnike.

Vse sedanje župnije v loški dekaniji¹⁾ in tri v idrijski so se izločile iz starološke župnije, najpoprej glavne in večje, iz teh pa potem druge manjše. L. 1417. so imele Poljane že samostojnega duhovnika, Selci l. 1476., Žiri l. 1500. Vse te župnije plačujejo še dandanes starološkemu župniku nekaj namiznine. Iz napominanih pa so se pozneje odločile druge manjše,

¹⁾ Izvzeta je Nova Oslica, katera fara je nastala iz Cirknega na Goriškem l. 1764. — Glej ljublj. šematizem l. 1892.

kakor: Iz poljanske: Stara Oslica l. 1753., Leskovica l. 1762., Javorje l. 1765., Lučne in Trata l. 1788. Iz selške: Železniki l. 1622., Sorica l. 1656., Dražgoše l. 1756., Zali Log l. 1762., Bukovščica l. 1789., Sv. Lenart 1790. Iz Žirov: Vrh l. 1788., Ledine l. 1796. Mesto Loka s svojimi župljani, če tudi je bil ondi l. 1313. že duhovnik Janez kot kapelan, — povzdignilo se je prav za prav šele l. 1804.¹⁾ v samostojno župnijo, odločivše se od Stare Loke. In iz mestne župnije so se povzdignile Reteče leta 1848. v samostojno župnijo. (Dalje.)

¹⁾ Blizu tristo let je bilo mesto Loka vikarijat, popolnoma odvisen od Stare Loke.

Poncij Pilat,

oskrbnik Judeje in sodnik Jezusa, Izveličarja sveta.

(Zgodovinska studija. — Spisal dr. Jos. Lézar.)

(Konec.)

Takega slikajo tudi stari pisatelji, zlasti Jožef Flavij in Filon Aleksandrijski (Philo). Zadnji, ali bolje, kralj Herod Agripa I. (41 do 44 po Kr.) ga imenuje v pismu, katero mu Filon pripisuje, „neupogljivega po značaju in neizprosljivega trdovratnega“¹⁾ ter mu daje o oskrbništvu njegovem jako slabo pričevalo. Očita mu, da je bil podkupljiv, nasilen, grabežljiv, da je grdo ravnal s podložniki, da jih je žalil, da jih je dal mnogo usmrtiti brez preiskave in sodbe, sploh da je bil neznosno grozovit.

Prav tako se nam kaže tudi v sveti, evangeljski zgodovini. „Bili so pa“, pripoveduje sveti Luka v evangeliju (13, 1 in nasl.), „ravno tisti čas jedni tam, ki so mu (Jezusu) pripovedovali o Galilejcih, katerih kri je bil Pilat zmešal med daritvami.“ Iz teh besedij smemo sklepati, da je bil dal Pilat pomoriti več Galilejcev, ravno ko so v templju opravljali daritve, dasi nam zgodovina ni ohranila natančnejših poročil o tem žalostnem dogodku. — Prav tako malo vemo tudi o ustaji, v kateri je bil znani Baraba nekoga umoril. (Prim. Mark. 15, 7; Luk. 23, 19.) Gotovo pa ni bil ta nemir jedini pod Pilatom. Nezadovoljnost ljudstva je čim dalje bolj rasla; ljudstvo je sovražilo ne toliko rimsko vlado, kolikor rimskega uradnika Pilata. O tem se še prav posebno prepričamo iz krivične obsodbe Jezusove in kar je ž njo v zvezi.

Kakor sicer o velikih judovskih praznikih, bil je prišel Pilat iz Cezareje v Jeruzalem tudi ono veliko noč, ko je moral po previdnosti božji trpeti in umreti za grehe sveta Jezus Nazareški, Sin Božji. Ona velika noč, središče vse svetovne zgodovine, rešilna za človeški rod, bila je usodna in pogubna za Pilata.

Iz evangeljske zgodovine je znano, kako so bili judovski velikaši našega Gospoda ujeli, k smrti obsodili in ga izročili Pilatu, naj bi zvršil nad njim smrtno obsodbo.

Pilat dosihmal ni poznal natančno Jezusa in okoliščin, v katerih je živel. Pač ga je poznal kot učitelja v verskih rečeh in imel ž njim nekako sočutje. O tem se lahko prepričamo iz evangelijev. To sočutje se večkrat javlja v nevolji Pilatovi do Judov in še celó na mestu križanja se je zadril nad njimi: „Kar sem pisal, sem pisal. Kaj pa je hudega storil? Nedoroden sem nad krvjo tega pravičnega.“ (Primeri Mat. 27, 18. 22 nasl.; Mark. 15; Luk. 23, 13—16; Jan. 19, 10—13.) Precejšen del te blagohotnosti Pilatove si treba razlagati po njegovi ženi Klavdiji Prokuli. Brez dvoma je dobrosrčna Rimljanka slišala o Jezusovih čudovitih delih, o njegovem vzvišenem nauku; prav gotovo je Jezusa pri kakšni priliki tudi videla in morda se je bila tudi navdušila zanj in za njegove nauke. Kako pretresljiva je njena prošnja, s katero svari moža kot sodnika, naj ne obsodi pravičnega, naj torej ne dá preletiti nedolžne krvi.

¹⁾ „Τὴν φύσιν ἀκαμπτήν καὶ μετὰ τοῦ ἀβήαδου ἀμεάλκτος.“ (Philo, de legatione ad Caium § 38.)

Da je Pilat Jezusa osebno kolikor toliko poznal, spričuje tudi neko prestaro poročilo, katero nam je ohranil sv. Irenej. (Adv. haer. I. I. c. 25.) Po njej je dal Pilat naslikati podobo Gospoda našega. To sliko je poslal — kakor trdi legenda iz 11. ali 10. stoletja — Pilatov prijatelj Publij Lentul rimskemu senatu s popisom Jezusovim. Ondi je čitati o Jezusu med drugim to-le: „Bil je vitke rasti, prikupljive podobe, častitljivega obraza. Gledajoč si ga lahko ljubil in se ga bal. Lase je imel kodraste, rdečkaste in svetle; padali so mu na pleča, razdeljeni so bili sredi glave po šegi Nazarenčanov. Čelo mu je bilo ravno in jasno; lice nenagubančeno in brez madeža je krasila mila rdečica. Nos in usta so mu bili brez graje; brada gosta in rdečkasta kakor lasje, ne dolga, na dva dela razdeljena, oči pa migljajoče in jasne itd.“¹⁾

Ta opis je sicer sestavljen šele v 11. ali 10. stoletju, bržkone po kaki stari podobi ali po ustnem izročilu. Prav tako sta opisala Gospoda našega sv. Janez Damaščan v 8. in Nicefor v 14. stoletju, le da trdi Damaščan po starem poročilu, da je imel gospod črne lase. Verjetno pa je, da je Pilat, ki je dal po trditvi sv. Justina naslikati Jezusa, napisal tudi poročilo o preiskavi in obsodbi Gospoda našega ter je poslal cesarju Tiberiju ali pa senatu. O takem poročilu govori že Tertulijan in sv. Justin v 3. oziroma v 2. stoletju. Da je Pilat tako poročilo sestavil in je poslal v Rim, verjetno je že zato, ker so ga Judje natolcevali, da ni cesarju zvest. Saj so mu z besedami: „Ako tega spustiš, nisi cesarjev prijatelj, zakaj vsak, kateri se kralja dela, cesarju nasprotuje“ (Jan. 19, 12.) na tihem pretili, da ga zatožijo v Rimu, če ne izpolni njih volje. Ravnal je le previdno, če je sestavil sam poročilo o obsodbi Jezusovi ter je poslal cesarju, predno so ga tožili Judje. Tako poročilo bi bilo tudi v soglasju z rimskim sodnim redom. Vendar ne iščimo tega poročila v apokrifni knjigi z imenom „Acta Pilati“, ki je bila sestavljena v prvi polovici 2. stol. Dasi se nekateri cerkveni očetje nanjo sklicujejo, vendar so drugi že zgodaj poudarjali, da knjiga ni pristna in torej tudi ne zanesljiva. Res se nahaja razven „Acta Pilati“ tudi neko pismo Pilatovo v raznih izdajah v grškem

in latinskem jeziku, ki ima več cene nego prej imenovana „Acta Pilati“. A kdo more dandanes izpričati, je-li pristno ali ne!

Čudno se nam zdi, kako je mogel Pilat Jezusa obsoditi, ko ga je bil vendar spoznal za nedolžnega, ko je celo izkušal na razne načine osvoboditi ga. Izkušal ga je namreč pomilostiti, vprašajoč Jude, koga naj izpusti po starem običaju (jus aggratiandi), ali Jezusa ali Barabo; dal ga je bičati, s trnjem kronati in vsega razmesarjenega ljudstvu pokazati, da bi tako vzbudil v Judih pomilovanje in usmiljenje. Strah, da ga bodo Judje tožili pri cesarju, da bi utegnil izgubiti dobro službo, nagnil ga je, da je privolil v najkrivičnejšo obsodbo, katero si moremo misliti. Besede: „Ako tega izpustiš, nisi cesarjev prijatelj“ (Jan. 19, 12.), t. j.: ne moreš več biti cesarjev namestnik, nagnile so Pilata, da je bil pravici v obraz, da je obsodil „Pravičnega“. Ker se je bal ljudij, storil je to grozno krivico. Ta strah pa se je porodil iz verske vнемarnosti, ki se nam kaže v vsej nagoti v znanem vprašanju: „Kaj je resnica?“ — Tako je v Pilatu najočitneje obsojena verska vнемarnost. Tu kaže zgodovina, da ni mogoče pošteno živeti brez Boga in Kristusa, brez vere in resnice. Ne, kdor ni pravičen do Boga, ne more biti — vsaj trajno ne — pravičen do bližnjika. Kdor pa ni pravičen do ljudij, boji se jih, in strah ljudij zakrivi največja hudodelstva.

* * *

Pilat je Jude že prej sovražil in zaničeval. Zato pa tudi zanj ni nikdo maral v Judeji, ni ga imel prijatelja; noben sosednji knez ni občeval z njim, Herod Antipa mu je bil celó sovražen. Krivična obsodba Jezusova ni premenila teh žalostnih razmer. Izpolnil je bil sicer strašno zahtevo judovskih velikašev, a ti so ga pač zato zaničevali še bolj kakor preje. Prav zato pa umevamo, da je tudi on Jude vedno bolj sovražil in zaničeval; popadla ga je celo neka posebna strast, škoditi jim na razne načine. A kakor večkrat drugod, zgodilo se je tudi tukaj: Kdor drugemu jamo koplje, pade sam vanjo. Z brezobzirnostjo si je Pilat naposled sam izpodkopal tla. Nesreča mu je to pot prišla iz Samarije.

Samarijani so trdno verovali, da so bile od pradednih časov (Jožef Flavij imenuje Antiqu. XVIII, 4, 1, Mojzesa) na gori Garizim skrite neke svete posode. Neimenovan samarijanski krivi prerok se je bil ponudil (l. 35. po r. Kr.), da hoče one svete reči odkriti, če bi se zbrala velika množica na omenjeni gori. Lahkovernih ljudij se je našlo mnogo: v posameznih oddelkih so se zbirali pri vasi Tiratani, da bi šli od tamkaj skupno na sveto goro gledat in občudovat vsevednost in vsemogočnost prerokovo. Pa predno

¹⁾ Homo quidem staturae procerae, spectabilis, vultum habens venerabilem, quem intuentes possunt et diligere et formidare, capillos vero cirinos et crispas aliquantulum caeruleiores et fulgentiores, ab humeris volitantes, discrimen habens in medio capitis, iuxta morem Nazarenorum; frontem planam et serenissimam cum facie sine ruga ac macula aliqua, quam rubor moderatus venustat. Nasi et oris nulla prorsus est reprehensio, barbam habens copiosam et rubram, capillorum colore, non longam, sed bifurcatam, oculis variis et claris existentibus etc.“ Prim. Calmet, Dict., cl. Pilat. — Prim, o podobah Kristusovih tudi Fr. Kraus, Roma Sotteranea, str. 297 nasl. Freiburg v Brizgoviji, 1879.

so se jeli premikati na goro, napade jih Pilat z oboroženo četo vojakov in jih deloma pomori, deloma polovi, ostale pa zapoši v beg. Tudi izmed ujetnikov je dal najveljavnejše in odličnejše pomoriti. Samarijani pa, užaljeni zaradi nesreče lahkovernih rojakov, ki niso nič hudega namerjali s procesijo na goro Garizim, zatožijo Pilata pri Viteliju, tedanjem legatu ali namestniku Sirije. Vitelij, ki je bil pozneje v Rimu silno zloglasen zaradi razuzdanega življenja, bil je tedaj še prav dober uradnik in pošten cesarjev namestnik.¹⁾ Grozovitoš Pilatova ga je tako užalila, da Pilata na lastno odgovornost mesto cesarja odstavi od službe ter oskrbnišvo izroči začasno nekemu Marcelu. Lahko si mislimo, da se je Pilat jako upiral takemu ukazu Vitelijevega; ali brez uspeha je bil vsak ugovor²⁾, šel je rad ali nerad. Odpravljal pa se je jako počasi; celo leto je preteklo, predno je šel na sramotno pot. Ko je bil še na širnem morju, umre cesar Tiberij (meseca sušca l. 37.).

Tako daleč sega poročilo Jožefa Flavija o Pilatu. Kar bomo še povedali o njem, ni tako trdno ali zanesljivo.

Izvestno je, da je Pilat prišel v Rim, da se je opravičeval ali pred senatom, ali pa pred cesarjem Kaligulo, in da z opravičevanjem ni imel sreče: za svoje krivde v upravi Judeje je bil pregnan v Vienno v Galiji. V pregnanstvu je Pilat skoro gotovo tudi umrl. Nikdar več ne imenuje zgodovina njegovega imena in ne pové nam, kdaj, kje in kako je umrl. Vendar je verjetno krščansko sporočilo, da je v Vienni v norosti umoril samega sebe. (Prim. Evzebij Cezar. H. E. II. 7.)

* * *

Mnogoštevilne pravljičice, ki se tičejo Pilata, delé se lahko v tri dele: a) one, ki govoré o domovini in delovanju Pilatovem; b) one, ki nam opisujejo smrt njegovo, in c) pravljičice o soprogi njegovi Klavdiji Prokuli.

a) O domovini Pilatovi je polna kopa pravljičic, ki pa si v podrobnostih močno nasprotujejo. Po neki jako razširjeni pravljičici je bil porojen v Forchheimu na Bavarskem. Star leoninski verz iz 11. stoletja se glasi:

*Forchheimii natus est Pontius ille Pilatus,
Teutonicae gentis, crucifixor omnipotentis.*³⁾

V prejšnjih časih so kazali v Forchheimu rdeče hlače Pilatove in pripovedovali tu in v sosednem kraju Hausenu o njem mnogo pravljičic.

¹⁾ Tacit pravi o njem v *Annal.* VI. 32: „Regendis provinciis prisca virtute egit.“

²⁾ „Ὁὗκ ἔν ἀντιστάσειν.“ Jos. Flav. *Ant.* XVIII. 4. 2.

³⁾ To je: V Forchheimu je bil rojen oni Poncij Pilat nemškega rodú, križalec Vsemogočnega.

V *Monumenta Germaniae S.* 20, 646 je čitati: Forchheim, ex hoc loco Pilatus domini crucifixor ortus dicitur patre Ato, matre Pila, unde „Pilatus“ est compositum; et terra, ubi natus est, nullum unquam germen gignit; po naše: „V Forchheimu je bil doma Pilat, ki je dal križati Gospoda našega. Ime ima od očeta Ata in matere Pile, iz katerih dveh besedij je zloženo ime Pilat; tla pa, kjer je bil rojen, ne rodé nikdar niti najmanjšega zelišča.“ Vrednost te pravljičice se spozna že od tod, ker je po njej tako čudovito preprosto skovano ime Pilat, čegar materi naj bi bilo ime Pila, očetu pa At.

Druga latinska pravljičica, katero bomo podali pozneje v celoti, imenuje domovino Pilatovo „oppidum Berleisch in partibus Babenbergensium“ trdnjavo Berleisch v deželi Babenberžanov. Je-li misliti, da je Berleisch pokvarjeni Forchheim, ali pa Berneck pri Bayreuthu, to je težko določiti. Dalje so se kosala mesta Moguncija na Nemškem in Vienne in Lyon na Francoskem za čast Pilatovega rojstvenega kraja. Glavna pravljičica o rojstvu in življenju Pilatovem se dá ob kratkem povedati tako-le:

„V Mogunciji je živel kralj At, ki je spoznaval iz zvezd usodo človeško. O priliki nekega lova je čital v zvezdah, da bode dete, katero bi mu bilo rojeno v tem času, mogočno in imenitno. Lepa hči nekega mlinarja, Pila, porodi mu Pilata. Nekoliko let je ostal ta na očetovem dvoru. Ko pa je umoril brata, poslal ga je oče v Rim kot talnika. Radi nekega drugega umora je moral v Pont. Tu je podvrigel tamošnje divje narode rimskemu cesarju: od tod častni pridevek Poncij (Pontius), Pontski. O njegovih slavnih dejanjih je zvedel tudi kralj Herod in takoj si ga je izbral sovladarjem; v kratkem pa ga je Pilat izpodrinil s prestola.

Nastopil je Kristus, umrl na križu, od Pilata obsojen. Ravno v tistih dneh pa je bil cesar v Rimu za smrt bolan. Slišal je mnogo o Jezusovih čudežih in zato je poslal Volusijana (po nizozemski legendi Albana) v Jeruzalem, da mu pripelje preroka. Veronika pripoveduje odposlancu, da je Pilat Sina Božjega umoril, da pa hoče ona ozdraviti cesarja s potnim prtom. Volusijan ukaže Pilata pri tej priči zvezati ter odpotuje z njim in Veroniko proti Rimu. Cesar sprejme Pilata jako nemilostno; čim večkrat pa je govoril s cesarjem, tem prijaznejši je bil cesar z njim. To nepričakovano prijazno obnašanje cesarjevo je prouzročala Gospodova suknja, katero je nosil Pilat na golem telesu.

Ko mu pa slečejo to suknjo, raztogoti se cesar in ga obsodi v smrt. Pilat v tem trenutku usmrti samega sebe. Truplo vržejo v Tiberio, a zaradi tega nastanejo v Rimu viharji in hude ure. Zato izvlečejo truplo iz Tibere, ter je

zanesó v Vienno v Galiji. Tudi tu so nastajali viharji, zato so truplo potopili v Pilatovem jezeru ¹⁾ na Švicarskem. A še tukaj ne dá mirú zli duh —, ki je v trupu; razburkava vodo in nareja viharje na Pilatovi gori. Tako pa bode ostalo do sodnjega dné, dokler bode namreč Pilatovo truplo v onem jezeru.“ Če so vrgli kamen v globino jezera, zašumeli so razburkani valovi, to pa je Pilatov zli duh. Tako je še nedavno trdil švicarski seljak. Umevno je torej, da so pogostokrat obiskovali hrib iz praznoverja. Vlada kantona lucernskega je v neki dobi prepovedala hoditi na hrib. Naravoslovec Gessler si je moral izprositi od vlade posebnega dovoljenja, da je mogel gori priti.

Še mnogo drugih pravljic je razširjenih po Švici o Pilatu, nekatere kar naravnost spominjajo pravljice o večnem Judu. Kakor tava le-tá brez mirú po svetu, ne da bi mogel umreti, in kakor se rad prikazuje, zlasti veliki teden, kot truden, življenja sit stavec, tako privleče vsak veliki petek hudič Pilatovo truplo iz jezera, obesi je na ostro pečino ter je umiya. Pa zastonj: ne dá se umiti nesnaga: do sodnjega dné bode hudobec poskušal svojo srečo — brezuspešno.

b) V glavnih potezih smo že označili pravljico o Pilatovi smrti. Viennne na Francoskem je oni žalostni kraj, kjer je umrl Pilat.

¹⁾ Pilatovo jezero in Pilatova gora („Pilatusberg“, čegar najvišji vrhunec se imenuje Tomlishorn in ki je visok 2133 m), imata ime po Pilatu, sodniku Jezusovem. Jezikoslovec J. L. Brandstetter je v posebnem spisu l. 1893 dokazal, da se nahaja ime Pilatovo že leta 1384. v neki svetovni króniki v zvezi z lucernskim jezerom, a že pred l. 1387. se je preneslo ime na sedanje Pilatovo jezero, ki je med planinama „Bründlen“ in „Oberalp“. Z jezera pa je prešlo ime na hrib, ki se je imenoval prej „Frakmünd“ (mons fractus). — Do sedaj se je obče mislilo, da je ime „Pilatova gora“ nastalo iz latinskega „mons pileatus“ — klobučja gora, ker ima hrib podobo klobuka, ali pa kakor drugi razlagajo, ker se nad hribom radi kopiijo oblaki v podobi klobuka. Res trdi v onem kraju vremenski prerok:

Wenn der Pilatus hat einen Hut,
So ist das Wetter fein und gut.

Na Pilatovo goro vodi železnica, ki prepeljuje v poletenskih mesecih mnogo ptujcev. Gori sta namreč dva velika hôtela. 28. avgusta lanskega leta se je vršil na hribu celó shod švicarskih železničarjev. Ob tisti priliki so celó na bližnjih vrhovih prižgali kresove, ki so se videli po vsi severni Švici od Bodenskega pa do Neuenburškega jezera, do 110 km daleč.

Tudi po krščanskem poročilu je umrl v Vienni ali pa v Lyonu. Dolgo so kazali v enem ali drugem teh mest „prétoire de Pilate“, „tour de Pilate“ in „maison de Pilate“ — sodišče, stolp in hišo Pilatovo.

Zamolčati tudi ne smemo pravljice, po kateri se je Pilat izpreobrnil, postal kristijan ter umrl kot mučenec. Kopti ga časté kot svetnika in ženo njegovo kot svetnico dné 25. rožnika. Seveda moramo takoj pristaviti, da je dal povod tej legendi neki krščanski Kopt z imenom Pilat.

c) Ne toliko pravljica, marveč pobožna legenda se je polastila Pilatove žene Klavdije Prokule. Plemenita gospa krivičnega sodnika je dala dovolj povoda pobožnim pravljicam z vznemirjajočimi sanjami, katere je imela radi Jezusa. Iz teh sanj so se spletle brez dvoma pravljice o Pilatovi nesrečni smrti. Gledé na Klavdijo Prokulo pa so bile ravno one sanje povod, da jo je legenda uvrstila med krščanske svetnice. Mnenje starega krščanskega veka o Klavdiji Prokuli je označil ob kratkem sv. Pashazij Radbert, cerkveni pisatelj IX. veka, tako-le: „Quoniam beatam dicunt Pilati uxorem, quae per visum passa est multa propter Jesum, et recepit per visum, quae erat passa in vita sua.“ (Blaženo imenujejo ženo Pilatovo, ki je v prikazni veliko trpela zaradi Jezusa in je prejela v gledanju, kar je pretrpela v življenju.) — Po že omenjenih, seveda nepristnih „Acta Pilati“ je bil Pilat k smrti obsojen, ker je dal Jezusa križati, a umrl je po krščansko. O smrti njegovi so se prikazovali angeli. To je ženo njegovo, častilko judovske vere in skrivno učenko Jezusovo, tako pretreslo, da je nagle, vendar pa krščanske smrti umrla ter bila z možem vred pokopana. Grška razkolna cerkev slavi njen spomin 27. vinotoka, katoliška cerkev pa je ne časti za svetnico.

* * *

Prereševali smo z zgodovinskega stališča življenje in delovanje Pilatovo in pred vsem smo se prepričali, da se vse, kar vemo iz evangeljske zgodovine o njem, do cela vjema s podatki svetovne zgodovine. In to požívi v nas sveto krščansko vero, posebej še vero v božjo veljavo in resničnost svetega pisma!

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige „Matice Slovenske“ za leto 1893.

Henrik Sienkiewicz: *Z ognjem in mečem*. Povest iz davnih let. Iz poljščine preložil M. M. Ilustroval Emil Zillich. Del III. in IV. V Ljub-

ljani. Založila in na svetlo dala „Matica Slovenska“. Natisnil F. Šimáček v Pragi. 1893. 4°. Str. 213. — VIII. zvezek „Zabavne knjižnice“ prinaša tretji in četrti del Sienkiewiczve povesti „Z ognjem in mečem“. Ocenjujoč lanske knjige „Matice Slovenske“ je „Dom in Svet“ precéj obširno poročal o l. in